

**ԻՍՐԱՅԵԼԱ-ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԱՄՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ ԹՐԱՄՓԻ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ
Հովհաննիսյան Ա. Հ.**

ԱՄՆ-ի նախագահ Դոնալդ Թրամփի փորձերը՝ բեկում մտցնել իսրայելա-պաղեստինյան հակամարտության կարգավորման գործընթացում, պայմանավորված էին և՛ նախընտրական շրջանում տրված խոստումներով, և՛ այս հարցում աննախադեպ հաջողության հասնելու ձգտումով: Թրամփն առաջարկեց հակասական «Դարի համաձայնագիրը», որն ընդհանուր առմամբ ենթադրում էր խաղաղ կարգավորման ծրագիր՝ հիմնված երկու պետությունների փոխադարձ ճանաչման վրա, և 50 միլիարդ դոլարի ներդրում՝ որպես կարգավորման աջակցություն:

Բանալի բառեր. Թրամփ, դարի գործարք, Երուսաղեմ, «օրինականացման մասին օրենք», Արևմտյան ափ, Գազա, «երկու պետությունների ստեղծում»:

Ներածություն: Պաղեստինյան հակամարտության կարգավորման հարցում ԱՄՆ-ի հանրապետական կուսակցության դիրքորոշումը, սկսած 1998թ. Ուայ-Փլանթեյշնի համաձայնագրի կնքումից, ընդունելի է եղել Իսրայելի վարչապետ Բենջամին Նեթանյահույի համար [17, էջ 68]: Թրամփը իր նախագահական քարոզարշավի ընթացքում մի շարք հայտարարություններ էր արել, որոնք ենթադրում էին, որ Թրամփը Իսրայելի դաշնակիցն է և ցանկանում է հաջողության հասնել այնտեղ, որտեղ մինչ այդ ձախողվել էին շատ մարդիկ [4, էջ 382]:

Նպատակ և արդիականություն: Ներկայացնել Դոնալդ Թրամփի փորձերը իսրայելա-պաղեստինյան հակամարտության կարգավորման ուղղությամբ, «դարի գործարքը կամ համաձայնագիրը»՝ ցույց տալով այդ համաձայնագրի հակասական և անիրատեսական կողմերը:

Հիմնախնդրի ուսումնասիրվածության աստիճանը: Հակամարտության ուսումնասիրությամբ զբաղվել են հայկական, ռուսական, արևմտյան և արաբական արևելագիտական դպրոցների ականավոր ներկայացուցիչները: Խնդրո առարկա հարցին իրենց աշխատություններում անդրադարձել են Ն. Հովհաննիսյանը [21], Ե. Աբգարյանը, Ս. Ավանեսովը [22], Ա. Թովայանը, Ռ. Կարապետյանը [23], Շ. Կարամանուկյանը, Հ. Սարգսյանը, Ա. Հովհաննիսյանը [17]:

Նախընտրական քարոզչության ընթացքում Թրամփը՝ հայտարարեց, որ կօգտագործի գործարարի իր հմտությունները՝ կողմերին բերելու բանակցությունների սեղանի շուրջ, որոնք ընդհատվել էին դեռևս ԱՄՆ պետքարտուղար Ջոն Բերիի միջնորդության ժամանակ, երբ Պաղեստինի ինքնավարության նախագահ Աբասը դաշինք կնքեց ՀԱՄԱՍ-ի հետ [1]: Բոլորին հետաքրքրում էր այն հանգամանքը, թե ինչպես է Թրամփը կողմերին մղելու բանակցությունների վերսկսման, եթե ինքը արևմտյան ափում հրեական բնակավայրերի կառուցումը չի համարում անօրինական և խոչընդոտ բանակցությունների համար [9], իսկ Երուսաղեմի հարցը՝ խնդրահարույց: Երկու պետությունների հայեցակարգի համաձայն՝ Արևելյան Երուսաղեմը պետք է լինի Պաղեստինի մայրաքաղաքը, իսկ Արևմտյան Երուսաղեմը՝ Իսրայելի մայրաքաղաքը: [18] Այլընտրանքորեն, Երուսաղեմը հռչակվելու է միջազգային տարածք և համատեղ ղեկավարվելու է Իսրայելի և Պաղեստինի կամ միջազգային հանրության կողմից՝ որպես ամբողջություն [3, էջ 62], [25, էջ 7]:

Դեռևս 2017թ.-ի փետրվարին Կնեսետն ընդունել էր «օրինականացման մասին օրենքը», որը հետադարձ ուժով օրինականացնում էր հրեական 55 բնակավայր և մոտ 4000 բնակելի միավորներ՝ կառուցված Արևմտյան ափին՝ պաղեստինցիների մասնավոր հողատարածքներում: Իսրայելի ընդդիմության առաջնորդ Իսահակ Հերցոգը օրենքը անվանեց «շատ լուրջ վտանգ», իսկ «Բեթզեղի» իրավապաշտպան խումբը փաստեց. «Օրենքը հողերի զանգվածային բռնագրավման ևս մեկ դեպք է, որը տասնամյակներ շարունակ իրականացվում է իսրայելական իշխանությունների կողմից գրավված Պաղեստինի տարածքում»: Մերձավոր Արևելքի խաղաղության գործընթացում ՄԱԿ-ի խոսնակ Ն. Մլադենովի կարծիքով օրինագիծը «շատ վտանգավոր նախադեպ է, որը կարող է Իսրայելին կանգնեցնել միջազգային քրեական դատարանի առջև» [19]: Օրենքը դատապարտվել է նաև ԵՄ, Թուրքիայի, Հորդանանի և պաղեստինցիների կողմից:

2017թ.-ի փետրվարի 15-ին Թրամփը Սպիտակ տանը Նեթանյահուի հետ համատեղ մամուլի ասուլիսում հայտարարեց. «Ես նայում եմ 2 պետությունների և 1 պետության գաղափարին և ինձ դուր է գալիս այն, որը ընդունում են 2 կողմերը, եթե Իսրայելը և պաղեստինցիները երջանիկ լինեն, ես ուրախ եմ» [20]: Նույն անհոգ տոնով Թրամփը, խոսելով հրեական բնակավայրերի մասին, խորհուրդ տվեց. «Ես կցանկանայի, որ դուք մի փոքր ձգձգեք բնակավայրերի կառուցումը»: Ի պատասխան՝ Նեթանյահուն Թրամփին խնդրեց պաշտոնապես ճանաչել ԱՄՆ-ի կողմից Իսրայելի ինքնիշխանությունը Գոլանի բարձունքների նկատմամբ [24]: Թրամփի վարչակազմը իսրայելա-պաղեստինյան հակամարտության կարգավորման հարցում կարող էր ընտրել երեք տարբերակներից մեկը.

- Պաղեստինյան հողերի հաշվին խնդիրը լուծել հոգուտ Իսրայելի, որը քայլ առ քայլ անեքսիայի կենթարկեր պաղեստինյան հողերը [2]:
- Աջակցել համադաշնության ստեղծմանը: Արևմտյան ափն ու Հորդանանը կկազմեին մի համադաշնություն, իսկ Գազան և Եգիպտոսը կկազմեին 2-րդ համադաշնությունը [3, էջ 42]: Հետագայում այս երկրներն ու Իսրայելը կկազմեին նոր համադաշնություն:
- Երկու պետությունների ստեղծում: Այս տարբերակը ամենարդարն ու ամենափրավականն էր [4, էջ 73], որը մասնակիորեն կյանքի կկոչեր ՄԱԿ-ի 1947 թ. բանաձևը [5]: Խաղաղության հասնելու 2 հիմնական խոչընդոտները Իսրայելի կողմից նոր բնակավայրերի կառուցումն է և ահաբեկչությունը [6, էջ 94]:

Բանտարկյալների դանդաղ, բայց կայուն ազատման, իսրայելական մեկուսացված բնակավայրերի տարհանման, Իսրայելի և Պաղեստինի ուսումնական ծրագրում բարիդրացիության գաղափարի ամրապնդման քաղաքականությունը կարող էր լծակներ ստեղծել խաղաղ գոյակցության համար [7, էջ 210]: Այս մոտեցումը շատ կարևոր էր 2 կողմերի միջև խաղաղ հարաբերությունների և վստահության հաստատման համար [8, էջ 21]: «Դարի գործարքը» նախատեսում էր Իսրայելի կողմից իրականացված անեքսիայի ճանաչում Արևմտյան ափի մեծ հատվածների, ներառյալ անօրինական բնակավայրերը և Հորդանան գետի հովտի հատվածը, որը Իսրայելին տալիս էր հնարավորություն մշտական արևելյան սահման ունենալ Հորդանան գետի երկայնքով և մասնակիորեն մեկուսացնել Պաղեստինը: «Դարի

համաձայնագրի» 2 մասերի /քաղաքական և տնտեսական/, 23 բաժինների և 181 էջերի հիմնական կետերն էին.

1. Իսրայելա-պաղեստինյան խաղաղ կարգավորման ծրագիր, որը հիմնված է 2 պետությունների փոխադարձ ճանաչման վրա:
2. Գազայի հատվածը և Արևմտյան ափը կապվում էին նոր արագընթաց երկաթուղով, Արևելյան Երուսաղեմը ճանաչվում էր որպես Պաղեստինի մայրաքաղաք: Միևնույն ժամանակ Թրամփը ամբողջ Երուսաղեմը անվանում էր «Իսրայելի անբաժան մայրաքաղաք»: Խնդիրը բարդանում էր նաև նրանով, որ, ըստ Թրամփի ծրագրի, նախատեսվում էր Աբու Դեսսի բնակավայրը, Երուսաղեմի անմիջական հարևանությամբ, դարձնել ապագա Պաղեստինյան պետության մայրաքաղաք: Կարծում ենք՝ հակասությունն ակնառու է:
3. ԱՄՆ մտադիր էր Պաղեստինում իսրայելական բնակավայրերը ճանաչել որպես իսրայելական տարածք, սակայն 4 տարով սառեցնել նոր հրեական բնակավայրեր կառուցելու ծրագիրը:
4. Խաղաղության գործընթացը կսկսվի, եթե Պաղեստինի իշխանությունները դադարեցնեն աջակցությունը Գազայի հատվածում գործող «ՀԱՄԱՍ» շարժմանը և հրաժարվեն ռազմական մեթոդներից: ՀԱՄԱՍ և Իսլամական Ջիհադ կառույցները պետք է զինաթափվեն:
5. Պաղեստինցի բանտարկյաների ազատ արձակում, բացի քրեական և ահաբեկչական գործերով ձերբակալվածներից:
6. Վաշինգտոնը 50 միլիարդ դոլարի ներդրում էր առաջարկում՝ որպես կարգավորման աջակցություն:
7. Պաղեստինցի փախստականների հարցերով ՄԱԿ-ի գործակալության վերացում [12]:

Նեթանյահուն աջակցեց Թրամփի ծրագրին և հայտարարեց պաղեստինցիների հետ անհապաղ խաղաղ բանակցություններ սկսելու մասին: Պաղեստինի առաջնորդ Մահմուդ Աբասը և ՀԱՄԱՍ-ի ներկայացուցիչները կտրականապես մերժեցին ԱՄՆ նախագահի ծրագիրը [10]: Աբբասը Լիզային ներկայացրեց քարտեզ, որը ցույց էր տալիս Պաղեստինի աստիճանական աշխարհագրական կրճատումը 4 փուլից՝ 1948թ.-ից մինչև Թրամփի «դարի ծրագիրը» [10]: Աբբասը սպառնաց խզել անվտանգության հարցերով համագործակցությունը ինչպես Իսրայելի, այնպես էլ ԱՄՆ-ի հետ: 2020թ. փետրվարի 11-ին ՄԱԿ-ի Ախ-ում Աբբասը պաշտոնապես հայտարարեց ծրագրի մերժման

մասին [13]: Արաբական պետությունների լիգայի ղեկավար Ահմեդ Աբուլ-Գեյթը հայտարարեց, որ ծրագրի քաղաքական շրջանակի նախնական ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ այն «անտեսում է պաղեստինցիների օրինական իրավունքները»: [10] Սակայն իրական քաղաքականության դաշտում ԱՄՆ-ի մերձավոր դաշնակիցներ ԱՄԷ-ի, Բահրեյնի և Օմանի ղեսպանները մասնակցեցին ծրագրի մեկնարկին Վաշինգտոնում, իսկ Սաուդյան Արաբիան և Եգիպտոսը բարձր գնահատեցին Թրամփի ջանքերը և կոչ արեցին վերսկսել բանակցությունները՝ առանց մեկնաբանելու ծրագրի բովանդակությունը [10]: Թրամփի ծրագրին արաբական «պառակտված» արձագանքը անակնկալ չէր, քանի որ բոլորը կարիք ունեն Վաշինգտոնի աջակցությանը տարածաշրջանային ընդհանուր թշնամու՝ Իրանի դեմ, հատկապես «հունվարին ԱՄՆ-ի և Իրանի միջև կարճատև ռազմական դիմակայությունը Պարսից ծոցի որոշ երկրների համոզեց, որ Վաշինգտոնը նրանց միակ պաշտպանն է» [10]: Պարսից ծոցի երկրները՝ Սաուդյան Արաբիան, ԱՄԷ-ն և Բահրեյնը, որոնք ավանդաբար հանդես են եկել պաղեստինյան կողմում, վերջին տարիներին շրջվում են դեպի Իսրայել, քանի որ նրանք Իրանը համարում են տարածաշրջանային ավելի լուրջ սպառնալիք: [10]: Այնուամենայնիվ, ԱՊԼ-ն մերժեց այն [16]: Ռուսաստանը հայտարարեց, որ «այս պահի դրությամբ կարող են միայն ասել, որ պլանին լիովին աջակցել է Իսրայելը, այն ստացել է մի շարք այլ երկրների աջակցություն, բայց այդպիսի գործարքի ուղղակիորեն ներգրավված կողմի՝ պաղեստինցիների կողմից խստորեն մերժվել է» [11]: Ռուսաստանը հայտարարեց, որ ծրագիրը ոչ մի իրական հանրավորություն չի ընձեռնում հակամարտության կարգավորման համար [14]: Իրանը, Լիբանանը և Թուրքիան խստորեն դատապարտեցին ծրագիրը՝ այն անվանելով «մղձավանջ, ամոթալի և զավթողական» [15], [26]:

Եզրակացություն: Նախագահ Թրամփը կարող էր հակամարտության լուծման հրատապության զգացողություն սերմանել Իսրայելում և Պաղեստինում: Նա կարող էր օգնել վստահություն, բարի կամք և անվտանգություն կերտել: ԱՄՆ-ը պաղեստինցիների համար տնտեսական միջավայրը համախմբելու ներուժ ունի, կարող էր ամրապնդել անվտանգությունը երկու կողմից, բռնության բոլոր ձևերի նկատմամբ զրոյական հանդուրժողականություն պահանջել կողմերից, դադարեցնել Իսրայելի կողմից հրեական առկա բնակավայրերի ընդլայնումը: ԱՄՆ-ն կարող էր Իսրայելին երաշխիքներ տալ անվտանգ

ապամոնոտաժելու անցակետերը, որպեսզի կյանքը դյուրին դարձնի պաղեստինյան խաղաղ բնակիչների համար և միջազգային հանրությանը ներգրավի վստահության կառուցման գործընթացում:

ПОЗИЦИЯ ПРАВИТЕЛЬСТВА США ПО ИЗРАИЛЬСКО-ПАЛЕСТИНСКОМУ КОНФЛИКТУ В ПРЕЗИДЕНТСТВЕ ТРАМПА

Оганнисян А. Г.

Попытки президента США Дональда Трампа добиться прорыва в израильско-палестинском конфликте были обусловлены его «предвыборными обещаниями» и его стремлением к беспрецедентному успеху. Трамп предложил так называемый противоречивый «Договор века», который в целом предусматривал мирное урегулирование на основе взаимного признания двух государств и 50 миллиардов долларов инвестиций в поддержку урегулирования.

Ключевые слова: Трамп, Сделка века, Иерусалим, «Закон о легализации», Западный берег, Газа, «Создание двух государств».

POSITION OF THE USA GOVERNMENT ON THE ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT DURING TRUMP'S PRESIDENCY

Hovhannisyan A. H.

US President Donald Trump's attempts to break through the Israeli-Palestinian conflict were driven by his "election promises" and his desire for unprecedented success. To address this complex issue, Trump proposed the so-called controversial "Treaty of the Century", which generally provided for a peaceful settlement based on mutual recognition of the two states and \$ 50 billion investment to support the settlement.

Keywords: Trump, Deal of the Century, Jerusalem, Legalization Law, West Bank, Gaza, Two State Creation.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. See The Clinton Parameters – Clinton Proposal on Israeli-Palestinian Peace, [https:// www.jewishpeacelobby. org/clinton parameters.htm](https://www.jewishpeacelobby.org/clinton_parameters.htm), (03.10.2017)

2. For a map of the Occupied Palestinian Territory see <https://www.ochaopt.org/content/west-bank-area-c-map-2011> (05.10.2017)
3. Giora E., Regional Alternatives to the Idea of Two States for Two People, Rhamat Gan, BASA Center Publications, Bar Ilan University, 2010, 87 Pages.
4. Cohen-Almagor R. "Two-State Solution – The Way Forward" // Annual Review of Law and Ethics. 2012. Vol. 20. P. 381-395.
5. See the Arab Peace Initiative 2002, <https://www.theguardian.com/world/2002/mar/28/israel7> (20.01.2021)
6. Amjad Al., O'Connell E., Parkin G. and Assaf K. "Palestine Water: between Challenges and Realities". London. Routledge. 2011. 289 p.
7. Aweiss S. "Culture of Peace and Education". The Israel-Palestine Conflict. London, Routledge. 2011. 288 p.
8. Rothman J. From Confrontation to Cooperation. London. Sage Publications. 1992. 254 p.
9. Трамп хочет «окончательного» решения израильско-палестинского конфликта <https://www.rt.com/usa/366699-trump-ultimate-deal-israel-palestine/> (13.11. 2016)
10. Лига арабских государств отвергает план Трампа по Ближнему Востоку. <https://www.aljazeera.com/news/2020/02/arab-league-holds-emergency-meeting-trump-plan-200201105251740.html> (20.01.2021)
11. Кремль пересматривает план Трампа по израильско-палестинскому конфликту <https://tass.com/politics/1114045>. (01.02.2021)
12. Golan Heights decision may come as forerunner of US 'deal of the century' <https://tass.com/world/1050653> (27.03.2019)
13. Аббас заявил, что "сделка века" нарушает международное право. РИА Новости (20200211T2035+0300). <https://ria.ru/20200211/1564569307.html> (12.02. 2020).
14. Слуцкий заявил об отсутствии реального решения в предложенной Трампом "сделке века". ТАСС. <https://tass.ru/politika/7636551> (29.01.2020)
15. Сообщение Джавада Зарифа в Твиттер (англ.). @JZarif (2020T11:53). Дата обращения 29 января 2020. www.svom.info/entry/1057-sdelka-veka-d-tramp-privedet-li-novuj-plan-ssha-k. (30.01. 2020)

16. Arab League rejects Trump's Middle East plan: communique, Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-israel-palestinians-arabs-idUSKBN1ZV3Q> (1.02.2020).
17. Հովհաննիսյան Ա. ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը իսրայելա-պաղեստինյան հակամարտության հանդեպ: Երևան: ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ: 2002: 76 էջ:
18. https://www.e-ir.infopresident-trump-and-the-israeli-palestinian-conflict/#_edn1 (10.03.2017)
19. https://www.e-ir.infopresident-trump-and-the-israeli-palestinian-conflict/#_edn1 (10.03.2017)
20. Donald Trump and the Israeli-Palestinian Conflict, Raphael Cohen-Almagor <http://www.e-ir.info> (10.03.2017)
21. Հովհաննիսյան Ն. Արաբական երկրների պատմություն. Հ.IV. Անկախության և ինքնիշխանության դարաշրջան 1918-2005թթ.: Երևան: «Չանգակ-97»: 2007: 767 էջ:
22. Ավանեսով Ս. Ս. Մերձավոր և Միջին Արևելքում ազրեսիվ բլոկներ ստեղծելու հարցի շուրջը (1953-1958 թթ.)// Արևելագիտական ժողովածու: 1960: Հ. 1.: էջ 45-58:
23. Կարապետյան Ռ. Արաբական երկրների նոր և նորագույն պատմություն: Եր., «Չանգակ»: 2019: 528 էջ:
24. Царегородцева Г. И. Признание Голанских высот как шаг Д. Трампа в историю ближневосточного конфликта // Россия и Америка в XXI веке. 2020. Выпуск № 1 <https://rusus.jes.su/s207054760009047-8-1/> (17.11.2020).
25. Morris B. "One State, Two States". USA, Yale University Press. 2009. 256 p.
26. МИД Турции назвал "сделку века" Трампа планом узурпации палестинских земель. ТАСС. Дата обращения 29 января 2020. www.svom.info/entry/1057-sdelka-veka-d-tramp-privedet-li-novyyj-plan-ssha-k. (30.01.2020).

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Հովհաննիսյան Ա. Հ.- պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Շիրակի պետական համալսարան
Էլ. փոստ artakh76@mail.ru

Տրվել է խմբագրություն՝ 18.06.2021
Գրախոսվել է՝ 26.11.2021